

ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น*

An Analytical Study of applying Buddhist Principle for Reconciliation of Mediators in Khon Kaen Provincial Court

สมศักดิ์ ศรียาภัย, ประชัน ชะชีกุล และภัทรชัย อุภาพันส์
Somsak Sreeyaphai, Prachan Chachikul and Phatrachai Uthaphun
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: aon0910651318@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการกระบวนการไกล่เกลี่ย รวมทั้งผู้มีความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้ง ตามแนวพุทธ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักพุทธวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพุทธศาสนาเถรวาท เน้นการแก้ไขจากเหตุปัจจัยภายในที่เป็นรากเหง้าของความขัดแย้งอันเป็นต้นเหตุของปัญหา เพื่อให้คู่พิพาทเกิดสันติภาวะและร่วมกันแก้ไขปัญหากันเกิดสันติภาพ
2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น เน้นที่ประเด็นปัญหาและวิธีการจัดการ เพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกันและยุติข้อพิพาท
3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมเป็นการนำหลักพุทธวิธีปรับใช้ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้การแก้ไขข้อพิพาทมีประสิทธิภาพ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหาข้อพิพาท 2) การสร้างความเชื่อถือ

*ได้รับบทความ: 24 สิงหาคม 2564; แก้ไขบทความ: 20 ตุลาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 24 มีนาคม 2565

Received: August 24, 2021; Revised: October 20, 2021; Accepted: March 24, 2022

3) การสร้างความสงบ และ 4) การสร้างสันติโดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมเน้นสำรวจและแก้ไขจากเหตุปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งของคู่พิพาท โดยใช้พุทธวิธีการ ลดอกุศลมูลเพื่อลดความขัดแย้ง จนคู่พิพาทเกิดสัมมาทิฐิในระดับที่สามารถหาทางออก ร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: พุทธวิธี; การไกล่เกลี่ย; การประยุกต์; ข้อพิพาท; ศาลจังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research has the objectives to study: 1) Buddhist principles in reconciliation in Theravada Buddhism, 2) the methods of reconciliation of reconciliatory in Khon Kaen provincial court, and 3) the application of Buddhist principles in reconciliation of reconciliatory in Khon Kaen provincial court. This is the qualitative research, and the researcher collected and studied form Tipitaka, commentary, texts, books, and related documents about reconciliation. The researcher interviewed reconciliatory, parties, layers in reconciliation center in Khon kaen provincial court including the Buddhist experts in reconciliation and analyzed the data by inductive methodology.

The results revealed that:

1. Buddhist principles in reconciliation in Theravada Buddhism emphasizes on the root cause of the conflict to find peace and resolve it together.
2. The reconciliation of reconciliatory in Khon Kaen provincial court does mainly focus on the root cause and how to manage to solve with dispute.
3. The Court mediator have applied the Buddhist principles into the reconciliation process. To effectively resolve the dispute, there are 4 steps; 1) Dispute analysis, 2) Gaining trust, 3) Creating peace, and 4) Creating harmony. Based on Buddhist Principle for Mediation, mediators should look for the root of clause of the conflicts of disputes and then, solve that. The way to use Buddhist Principle could help to alleviate and would lead disputes to have the right thought to mutually solve their problem together.

Keywords: Buddhist Principles; Reconciliation; Application; Dispute; Khon Kaen Provincial Court

1. บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม แต่มนุษย์มีความแตกต่างกันด้วยบริบททางความคิด ความเชื่อ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้ง ความขัดแย้งเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยง หรือกำจัดความขัดแย้งให้หมดไป ยิ่งปัจจุบันโลกพัฒนาการสื่อสารและการคมนาคมจนกลายเป็นสังคมไร้พรมแดน ปัญหาความขัดแย้งย่อมเพิ่มขึ้นตามการพัฒนาไปด้วย ปัญหาความขัดแย้งเริ่มจากความคิดที่แตกต่าง ความเห็นที่ไม่ลงรอยจนเกิดการกระทบกระทั่ง ทะเลาะวิวาท เพราะเหตุว่ามนุษย์ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์รอบตัว ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นควบคู่กับการดำเนินชีวิตประจำวัน อาจกล่าวได้ว่าความขัดแย้งเป็นผลผลิตจากการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 4) ความขัดแย้งเกิดขึ้นได้แม้กับคนใกล้ชิดไปจนถึงคนที่ไม่เคยรู้จัก ส่วนประเด็นความขัดแย้งมีตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในชีวิตประจำวันไปจนถึงเรื่องระดับนโยบายที่มีความซับซ้อนกระทบต่อคนจำนวนมาก ความขัดแย้งที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องอาจนำไปสู่ความเสียหายที่รุนแรง ปัจจุบันมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งเพื่อลดผลกระทบด้านลบอยู่หลายวิธี โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อคู่พิพาทน้อยที่สุดวิธีวิธีหนึ่ง หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการจัดให้มีคนกลางเข้าช่วยเหลือคู่พิพาทใน

การเจรจาหาทางออกที่สร้างสรรค์เพื่อให้กลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข และหลักของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนา เพราะต่างมุ่งเน้นแก้ไขปัญห ด้วยสันติวิธี มนุษย์ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อระงับความขัดแย้งมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีการพัฒนารูปแบบเรื่อยมาปัจจุบันมีหลายประเทศนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้แก้ไขปัญห ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมของตน

จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์พบว่าประเทศไทยมีการใช้วิธีการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก้ไขความขัดแย้งมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย แต่ไม่มีการบันทึกหลักการ ไกล่เกลี่ยไว้เป็นตำราแบบทางตะวันตก (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2556, หน้า 181-183) ปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้อง และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหลังฟ้องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องเดิมดำเนินการ โดยหน่วยงานอื่นที่มีใช้ศาลยุติธรรมและเริ่มมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในปี 2541 ภาครัฐมีการจัดอบรมแต่งตั้งอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน (อ.ก.ช.) ขึ้นทำการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนส่วนกระทรวงมหาดไทยมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ให้อำนาจนายอำเภอและคณะกรรมการหมู่บ้านไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ในชุมชนได้ต่อมา มีการออกกฎกระทรวง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 และออกกฎกระทรวง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดในทางอาญา พ.ศ. 2553 (ปรัชญา อยู่ประเสริฐ,

2550, หน้า 12) จากนั้นปี 2562 มีการออกพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดและภาคเอกชนสามารถจัดตั้งศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทเพื่อทำการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งได้บางลักษณะ ยกเว้นข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ส่วนข้อพิพาททางอาญาให้ไต่ถามได้เฉพาะที่เป็นความผิดอันยอมความได้และความผิดลหุโทษในบางฐานความผิด ศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทของหน่วยงานภาครัฐมีอำนาจไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ได้ไม่เกินห้าล้านบาท ส่วนภาคเอกชนมีอำนาจไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาท (พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562, 2562) ทั้งนี้ ปัจจุบันมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี กำหนดให้ศาลยุติธรรมสามารถไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องได้ทุกลักษณะ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563, 2563) และประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถามก่อนฟ้อง พ.ศ. 2563 เพื่อรองรับการกระบวนไต่ถามก่อนฟ้องดังกล่าว (ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไต่ถามก่อนฟ้อง พ.ศ. 2563, 2563)

สำหรับการไต่ถามข้อพิพาทหลังฟ้องที่ดำเนินการโดยศาลยุติธรรม เริ่มมีการนำวิธีการ

ไต่ถามข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กับการพิจารณาคดีตั้งแต่ปี 2535 เดิมมีระเบียบ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2547 กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการไต่ถามข้อพิพาท การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม และอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ทวิ วรรคสอง และวรรคสาม ต่อมาปี 2551 มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ทวิ และประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ. 2554 (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559, หน้า 1-4) หลังจากใช้ระบบการไต่ถามข้อพิพาทควบคู่กับการพิจารณาคดีไปได้ระยะหนึ่งปรากฏว่า การไต่ถามประสบผลสำเร็จจนสามารถลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลได้เป็นจำนวนมาก สำนักงานศาลยุติธรรมเล็งเห็นความสำคัญจึงพัฒนาระบบการไต่ถามข้อพิพาทมาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเรื่องการพัฒนาระบบการไต่ถามข้อพิพาทไว้ในแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมตั้งแต่แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556 จนถึงปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2561-2564 (สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2563) ยังคงกำหนดเป้าประสงค์ให้เพิ่มระดับสมรรถนะของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนไต่ถามข้อพิพาท ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบการไต่ถามข้อพิพาทในทุกชั้นศาล นอกจากนี้การไต่ถามข้อพิพาทยังสอดคล้องกับนโยบาย

ประธานศาลฎีกา ในข้อ 1.3 ซึ่งกำหนดว่าประชาชน ต้องได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค ลดขั้นตอน ลดภาระค่าใช้จ่าย ลดระยะเวลาการดำเนินคดี และปฏิบัติต่อผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอย่างเหมาะสมเท่าเทียม

ศาลจังหวัดขอนแก่นมีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามนโยบายของสำนักงานศาลยุติธรรมเรื่อยมา ตั้งแต่มีการกำหนดให้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ โดยผลการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทประจำปีเดือนมกราคม-ธันวาคม 2563 พบว่า มีคดีแพ่งและคดีผู้บริโภคเข้าสู่ระบบการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวน 1,191 คดี ไกล่เกลี่ย สำเร็จ จำนวน 830 คดีมีคดีอาญาเข้าสู่ระบบการ ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท จำนวน 61 คดี ไกล่เกลี่ยสำเร็จ จำนวน 34 คดี (ศาลจังหวัดขอนแก่น, 2564, หน้า 17) จากสถิติจะเห็นว่ามีคดีเข้าสู่ระบบการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลจังหวัดขอนแก่นเป็น จำนวนมาก แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังไม่ประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติหน้าที่ ผู้พิพากษามาเป็นเวลาประมาณ 18 ปี ได้รับมอบ หมายให้ผู้ดูแลศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล ที่ย้ายไปรับราชการตลอดมา เห็นว่าปัญหา ข้อพิพาทที่มีการฟ้องร้องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมี ความซับซ้อนมากขึ้นไปตามการพัฒนาของสังคม หลายคดีมีปัญหาเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของ คู่พิพาทเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา และบาง คดีผู้ประนีประนอมสามารถหาข้อตกลงเพื่อยุติ ปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่พิพาทได้ แต่ปัญหาข้อ พิพาทไม่ยุติลง เพราะคู่พิพาทบางฝ่ายไม่ยอมทำ

บันทึกข้อตกลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความ ด้วยเหตุว่าความรู้สึกที่เป็นปัญหาภายในจิตใจของ คู่พิพาทฝ่ายนั้น ยังไม่ได้รับการแก้ไข แสดงว่า แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอม ในปัจจุบันที่ประยุกต์มาจากแนวทางของตะวันตก ยังไม่เพียงพอที่จะแก้ไขได้ลึกถึงจิตใจของคู่พิพาท

เมื่อประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย นับถือพุทธศาสนา วิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคม ไทยจึงมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ที่ได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย ผู้วิจัยเชื่อว่า หากมีการนำหลักพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของ ผู้ประนีประนอมให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาข้อพิพาทของ คนไทยได้ดียิ่งขึ้น และจากการศึกษาคัมภีร์ทาง พุทธศาสนาเถรวาท พบว่าใน สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหลาย กรณีความขัดแย้ง เช่น กรณีสงครามแย่งน้ำจาก แม่น้ำโรหิณีของพระญาติฝ่ายศากยวงศ์และโกลิยวงศ์ กรณีพระเจ้าวิฑูทกะยกทัพเข้าโจมตีที่ทาลายล้าง ศากยวงศ์เพราะความโกรธแค้นที่ถูกหยามพระ เกียรติ และกรณีความขัดแย้งของภิกษุเมืองโกสัมพี ที่ทะเลาะวิวาทกันจนเกิดความแตกแยกในหมู่สงฆ์ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัด ขอนแก่น ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของผู้ประนีประนอม สร้างความพึงพอใจ แก่คู่พิพาท และการลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณา คดีอยู่ในศาลจังหวัดขอนแก่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธวิธีการใกล้เคียงข้อพิพาทในพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการใกล้เคียงข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการใกล้เคียงข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก เพื่อศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการใกล้เคียงข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. สืบหาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563 พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์อรรถกถาตำราหนังสือ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยอาศัยแหล่งข้อมูลสำคัญจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยต่างๆ และห้องสมุดศาลจังหวัดขอนแก่น

3. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น คู่ความ และทนายความที่เข้ารับการใกล้เคียงที่ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลจังหวัดขอนแก่น และพระภิกษุ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งตามหลักพุทธศาสนา เถรวาท รวมจำนวน 12 รูป/คน

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกและศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิตำรา หนังสือ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ รวมทั้งงานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป มาแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2. ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท เปรียบเทียบ อธิบายความเหมือน ความแตกต่าง และตีความให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเขียนลงในบทต่างๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมแก่เนื้อหาของการวิจัย

4. ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่นำไปเขียนลงในบทต่างๆ ประกอบข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์

ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น ให้ความหมายที่เข้ารับการไกล่เกลี่ย และพระภิกษุที่มีความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขความขัดแย้งตามหลัก พุทธศาสนา เถรวาท พร้อมทั้งเสนอแนวความคิด เห็นประกอบทัศนะของผู้วิจัยต่อไป

ชั้นนำเสนอผลงานการวิจัย การศึกษา วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของ ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัด ขอนแก่น ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามความ เหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่างๆ ตามลำดับและ เสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยแยกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. พุทธวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่พระพุทธเจ้าทรงใช้แก้ไข สถานการณ์ความขัดแย้ง 3 ครั้งสำคัญ ที่ปรากฏใน คัมภีร์พระไตรปิฎก ประกอบด้วย การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทกรณีความขัดแย้งของภิกษุเมืองโกสัมพี (วิ.ม. (ไทย) 5/451-454/333-339) กรณีความ ขัดแย้งระหว่างพระญาติฝ่ายศากยวงศ์กับโกสิยวงศ์ ในสงครามแย่งน้ำ จากแม่น้ำโรหิณี (ขุ.ชา. (ไทย) 8/536/310) และกรณีความขัดแย้งระหว่าง พระเจ้าวิฑูทกะกับเจ้าศากยะ (วิ.จู. (ไทย) 7/110-119/32-3) แต่ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทไม่มีคำ ที่กล่าวถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้โดยตรง มีเพียง คำที่ความหมายในลักษณะใกล้เคียง บัญญัติไว้ใน หลักอภิรณสมณะ 7 (วิ.มหา. (ไทย) 3/1242/400)

อยู่ 2 คำ คือ คำว่า “สัมมุขาวินัย” และ “ติณวัตร อารกวินัย” ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยใช้ คนกลางเช่นเดียวกันหลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทแต่ละกรณีมีรูปแบบวิธีแตกต่างกันไป ตามรูปร่าง และตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง

หลักพุทธวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จากสามกรณีศึกษา สามารถแยกสรุปออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความสงบ โดยการให้ วาจาสุภาพทำให้เกิดสติรู้ตัว รู้เท่าทันความรู้สึก นึกคิดของตนเองในระดับหนึ่ง จนสามารถยับยั้ง ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในเบื้องต้น 2) การสร้าง สันติ เป็นการให้คู่พิพาทร่วมกันคิดหาทางแก้ไข ปัญหาข้อพิพาทด้วยเหตุผลเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติ โดยไม่วินิจฉัยผิดถูก และ 3) การสร้างความ สามัคคี เป็นการให้หลักคิดเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วย ความสามัคคี และวิธีการแก้ไข เมื่อมีปัญหาความ ขัดแย้งเกิดขึ้น

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนี ประนอม หมายถึง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมี ผู้ประนีประนอมซึ่งได้รับแต่งตั้งจากผู้รับผิดชอบ ราชการศาล เป็นคนกลางทำหน้าที่ควบคุม กระบวนการไกล่เกลี่ย ช่วยเหลือ และเสนอแนะให้ คู่พิพาทเจรจาหาข้อตกลงในการยุติข้อพิพาท ร่วมกันด้วยความสมัครใจ แต่ไม่มีอำนาจวินิจฉัย ชี้ขาดปัญหาข้อพิพาท (โชติช่วง ทัพวงศ์, 2550, หน้า 45)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนี ประนอม ทางปฏิบัติแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การเปิดประชุมนัดแรกเพื่อแนะนำตัวผู้เกี่ยวข้อง กับการไกล่เกลี่ย อธิบายหลักการ ไกล่เกลี่ย

ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม และ ประโยชน์ที่คู่พิพาทจะได้รับจากการไกล่เกลี่ย 2) การค้นหาความต้องการที่แท้จริง เป็นขั้นตอน การวิเคราะห์จับประเด็นเพื่อหาว่าคู่พิพาทมีข้อ เรียกร้อง ความต้องการ และจุดยืนที่แท้จริง อย่างไร 3) การตรวจสอบประเด็น เป็นขั้นตอน การตรวจสอบประเด็นข้อพิพาทที่ตั้งไว้เพื่อทำการ ไกล่เกลี่ยว่า ถูกต้องตามความต้องการของคู่พิพาท หรือไม่ 4) การแก้ไขปัญหาข้อพิพาท เป็นขั้นตอน ให้คู่พิพาทแสวงหาข้อตกลงในการแก้ไขปัญหาข้อ พิพาทร่วมกัน และ 5) การทำสัญญาประนีประนอม ยอมความ เป็นขั้นตอนการทำข้อตกลงระงับข้อ พิพาทในรูปของสัญญาประนีประนอมยอมความ เสนอต่อศาลให้มีคำพิพากษาตามยอม เพื่อใช้ในการ ยุติปัญหาข้อพิพาท (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559, หน้า 94-96)

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอม หมายถึง การนำหลักพุทธวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ได้ ศึกษาจากสามกรณีศึกษา ไปประยุกต์ใช้ให้ สอดคล้องกับขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ผู้ประนีประนอม แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ปัญหาข้อพิพาท การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมต้องเปลี่ยนวิธีการ ไกล่เกลี่ย จากที่เน้นประเด็นข้อพิพาทซึ่งเป็นเพียง ผลของความขัดแย้ง เป็นเน้นแก้ไขจากเหตุปัจจัย ภายในที่เป็นรากเหง้าของความขัดแย้งผู้ประนี ประนอมควรเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยโดยใช้มุมมองทาง พุทธวิเคราะห์ปัญหาข้อพิพาทเพื่อหาเหตุปัจจัย

ภายในของคู่พิพาทที่ส่งผลสืบเนื่องกับการ แสดงออกภายนอกจนก่อให้เกิดประเด็นปัญหา ข้อพิพาท ว่าข้อเรียกร้องของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในปัญจธรรมตัวใด ระหว่างตัณหา ทิฏฐิ และมานะ คู่พิพาทมีอกุศลมูล ตัวใดระหว่าง โลภะ โทสะ และโมหะ ซึ่งมีอิทธิพล ต่อความคิด หรือการตัดสินใจของคู่พิพาท และ คู่พิพาทมีอคติตัวใด ระหว่างฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยากติ จึงทำให้ความสัมพันธ์เลวร้าย ลงทั้งในปัญหาข้อพิพาทมีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ละคนมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร (พระไพศาล วิสาโล, 2552)

3.2 การสร้างความเชื่อถือการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยความเชื่อ ถือจากคู่พิพาท ทั้งความเชื่อถือในตัวผู้ประนี ประนอมและความเชื่อถือในกระบวนการไกล่เกลี่ย ความเชื่อถือจะนำไปสู่บรรยากาศการเจรจาที่เป็น มิตร และเอื้อต่อการเจรจาทางออกร่วมกันด้วย เหตุผล หลักการสร้าง ความเชื่อถือมี 3 ประการ คือ 1) ความเป็นกลาง หมายถึง แสดงออกต่อคู่พิพาท อย่างเท่าเทียมและโดยปราศจากอคติทั้งปวง 2) ความมีสติ หมายถึง ความมีสติรู้ตัว รู้เท่าทันความ รู้สึนึกคิดของตน เพื่อผู้ประนีประนอมได้ใช้ ควบคุมอารมณ์และระงับการแสดงออกในระหว่าง การไกล่เกลี่ยไม่ให้เอนเอียง รวมทั้งให้คำแนะนำแก่ คู่พิพาทได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ 3) ความเป็น กัลยาณมิตร หมายถึง การสร้างสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างผู้ประนีประนอมกับคู่พิพาท ด้วยการ แสดงออกถึงความมีเมตตาและความปรารถนาดี ต่อคู่พิพาทในระหว่างการไกล่เกลี่ย

3.3 การสร้างความสงบเนื่องจาก ปัญหาข้อพิพาทส่งผลให้ระบบความคิด และการรับรู้ข้อเท็จจริงของคู่พิพาทโน้มเอียงไปในทาง อคติ จนเกิดการตอบสนองในทางลบต่อกันทำให้ ความสัมพันธ์ของคู่พิพาทเลวร้ายลง ไม่มีความสงบ ในจิตใจเพียงพอที่จะเจรจาหาทางออกร่วมกันด้วย เหตุผลได้ ผู้ประนีประนอมจึงต้องสร้างความสงบ ภายในให้เกิดขึ้นก่อนดำเนินการเจรจาหาทางออก ร่วมกัน ด้วยการประยุกต์ใช้ 2 หลักพุทธวิธี คือ 1) การประชุมแยกฝ่าย เพื่อให้โอกาสคู่พิพาทระบาย ความรู้สึกที่อัดอั้นเพื่อลดความขัดแย้ง และ 2) การ พุดเตือนสติให้ถุคคิด ด้วยการตั้งคำถามให้คู่พิพาท พิจารณาสถานการณ์ด้วยมุมมองที่กว้างขวางรอบ ด้านมากขึ้น เพื่อลดอคติอคติที่มีอยู่ภายในจิตใจ เมื่อคู่พิพาทหลุดพ้นจากการครอบงำของอคติอคติ จนเกิดความสงบภายในเพียงพอที่จะแสดงความ พิจารณาดีต่อกันได้แล้ว จึงจัดให้มีการเจรจาข้อ ตกลงยุติปัญหาข้อพิพาทต่อไป

3.4 การสร้างสันติการสร้างสันติเป็น ขั้นตอนสุดท้ายของการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีใน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พุทธวิธีการไกล่เกลี่ยที่นำ มาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การอุปมาอุปไมยที่ เป็นการเล่าเรื่องเชิงเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้คู่พิพาท ตระหนักถึงโทษของความขัดแย้ง และเห็นประโยชน์ ของความสามัคคี การสร้างสันติเป็นขั้นตอนที่ ดำเนินการเพื่อให้คู่พิพาทกลับมาอยู่ร่วมกันด้วย ความสามัคคี ในขั้นตอนนี้ผู้ประนีประนอมต้องช่วย คู่พิพาทหาข้อตกลงเพื่อยุติข้อพิพาทตามที่ทั้งสอง ฝ่ายพึงพอใจ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การ ค้นหาความต้องการที่แท้จริงซึ่งสัมพันธ์กับแรงจูงใจ

ภายในของคู่พิพาท 2) การแสวงหาข้อตกลงที่ สมดุล ตอบสนองความจำเป็นอันเป็นข้อสาระ สำคัญของคู่พิพาทได้ครบถ้วน และ 3) ทำข้อตกลง ยุติข้อพิพาทที่ตรงตามความต้องการของทุกฝ่าย อย่างยุติธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมส่งผล ดีต่อคู่พิพาทหลายประการ เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา และยังช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ของ คู่พิพาทให้กลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แต่จาก การศึกษาพบว่า ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ผู้ประนีประนอมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลมา จากแนวคิดของชาติตะวันตก ซึ่งเน้นที่ประเด็น ข้อพิพาทและวิธีการจัดการ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของผู้ประนีประนอมจึงมุ่งที่ผลสำเร็จของการ ไกล่เกลี่ยมากกว่าการช่วยแก้ไขความขัดแย้งของ คู่พิพาท ทั้งปัญหาข้อพิพาทที่มีเรื่องความสัมพันธ์ ของคู่พิพาทเข้าไปเกี่ยวข้องจะไม่อาจยุติลง หากอารมณ์ความรู้สึกภายในคู่พิพาทยังไม่ได้รับ การแก้ไข

การนำหลักพุทธวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ย ของผู้ประนี ประนอมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้ง สามารถทำให้การแก้ไข ความขัดแย้งของคู่พิพาท ยุติที่มีประเด็นด้านความสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้องยุติ ลงได้อย่างแท้จริง แต่การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผู้ประนีประนอมต้องปรับ วิธีการไกล่เกลี่ยจากที่เน้นที่ประเด็นปัญหาข้อ

พิพาท ซึ่งเป็นเพียงอาการที่คู่พิพาทแสดงออกภายนอก มาเป็นเน้นที่ตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่พิพาท โดยให้ความสำคัญที่เหตุปัจจัยภายในที่เป็นมูลเหตุแท้จริงของปัญหา แล้วทำการปรับเปลี่ยนแก้ไขจากเหตุปัจจัยภายในไปสู่ภายนอก เมื่อคู่พิพาทมีความตระหนักรู้ถึงความเสียหายจากความขัดแย้ง คู่พิพาทจะหลุดพ้นจากความคิดฝ่ายที่เป็นอกุศล จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคือพิพาทร่วมกันด้วยความสงบสันติ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการไกล่เกลี่ย ดังที่พระอธิพันธ์ อภิบุญโณ (จันทบุรีชา ยุทธ), พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระมหาดวงเด่น จิตญาโณ (2560, หน้า 227-237) เสนอว่า การใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขามีเป้าหมายเพื่อลดความทุกข์ สร้างความสุขแก่คู่พิพาท โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องรับฟังข้อมูลอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งชี้ให้คู่พิพาทเห็นโทษของความขัดแย้ง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดหาทางออกร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง ด้วยการใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนโยน

การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมจำเป็นต้องประยุกต์ทั้งหลักการและวิธีการให้สอดคล้องกับขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ประนีประนอมจึงต้องศึกษาทำความเข้าใจแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังหลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ย และศึกษาหลักพุทธธรรมให้เข้าใจชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ดังที่จอห์น แมคคอนแนล (2549, หน้า 381) เสนอว่า คุณสมบัติสำคัญสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยที่มี

ประสิทธิภาพ คือ ต้องศึกษาถึงวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงนำมา ใช้จัดการกับเหตุการณ์ที่ยุ้งยากและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ทำความเข้าใจในความขัดแย้งให้เกิดความชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ผู้ประนีประนอม ไม่ใช่การเปลี่ยนรูปแบบการไกล่เกลี่ย เป็นเพียงการเปลี่ยนวิธีการไกล่เกลี่ยจากที่เน้นผลของการไกล่เกลี่ย มาเป็นเน้นสำรวจและแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา เพื่อให้ความขัดแย้งยุติลงอย่างแท้จริง จนคู่พิพาทสามารถกลับมาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสันติ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและคณะสงฆ์ที่มีจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรร่วมมือกันเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างจริงจัง

1.2 รัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นำหลักพุทธวิธีไปประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1.3 สำนักงานศาลยุติธรรมควรกำหนดให้มีการจัดอบรมหลักสูตรการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ผู้ประนีประนอมประจำศาลยุติธรรมทั่วประเทศ

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

2.1 ควรศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์

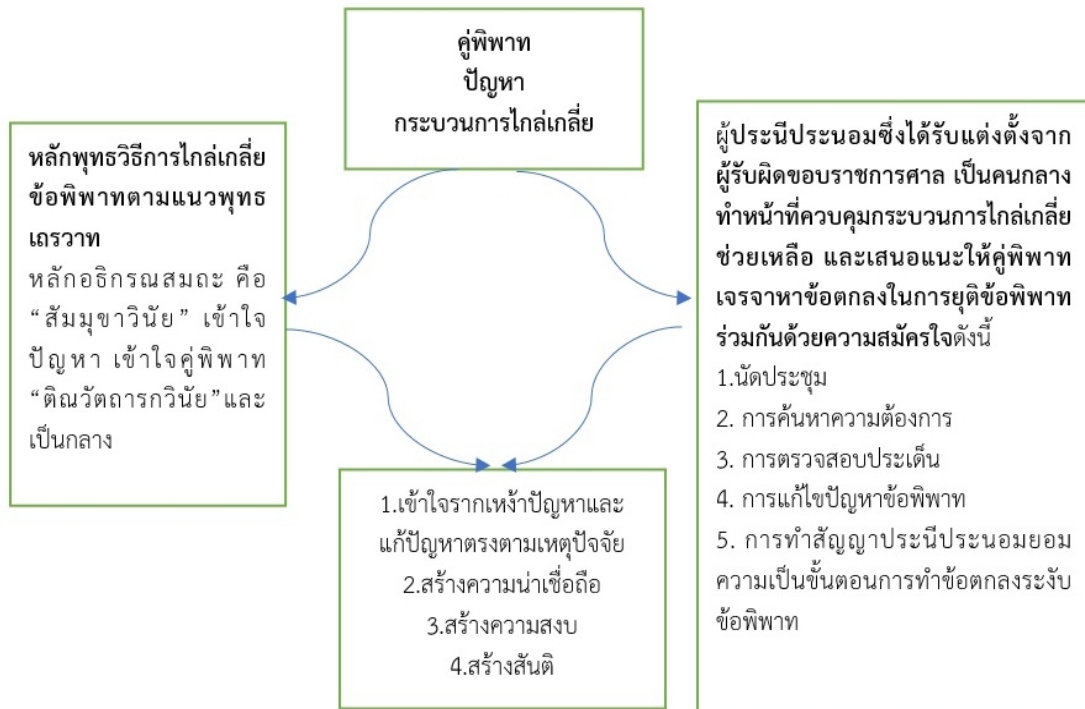
ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมในสถานการณ์ปัจจุบันว่าดำเนินการได้หรือไม่ ประการใด เช่น การไกล่เกลี่ยออนไลน์ เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมว่าสามารถยุติข้อพิพาทได้อย่างแท้จริง หรือไม่

2.3 ควรมีการศึกษามลกระทบจากการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีต่อตัวผู้ประนีประนอม และผู้เข้ารับการไกล่เกลี่ยว่า เกิดผลกระทบทางบวกและทางลบหรือไม่ อย่างไร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดขอนแก่น ทำให้ได้กระบวนการไกล่เกลี่ยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคู่พิพาทในทุกมิติ เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าที่แท้จริงของความขัดแย้ง ได้องค์ความรู้ในหลักธรรมที่ใช้ดำเนินการไกล่เกลี่ยให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดความขัดแย้งจากภายใน ถ่ายทอดกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ใช้จัดการความขัดแย้งผ่านมิติการประยุกต์ใช้จริง จนสามารถระงับความขัดแย้งได้ตรงตามเหตุปัจจัย โดยใช้หลักการสร้างความน่าเชื่อถือ สร้างความสงบ และสร้างสันติ ดังภาพที่ปรากฏนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากภาพเป็นการแสดงวิธีการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอม โดยเริ่มจากการใช้มุมมองทางพุทธเพื่อทำความเข้าใจตัวคู่พิพาท และปัญหาข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง เมื่อพบเหตุปัจจัยภายในที่เป็นบ่อเกิดของความ

ขัดแย้ง จึงนำหลักพุทธวิธีไปประยุกต์ใช้จนคู่พิพาทมีความตระหนักรู้ในผลร้ายจากความขัดแย้ง เกิดสันติภาวะภายในเพียงพอที่จะพูดคุยกันได้ ด้วยเหตุผล จากนั้นจึงใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยตามปกติมาใช้แสวงหาข้อตกลงเพื่อยุติข้อพิพาท

เอกสารอ้างอิง

- ข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง พ.ศ. 2563. (2563, 7 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนที่ 93 ก, หน้า 1-3.
- จอห์น แมคคอนแนล. (2549). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการระงับความขัดแย้ง*. พระไพศาล วิสาโล แปล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- โชติช่วง ทังวงศ์. (2550). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลในการจัดการความขัดแย้งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2550). *ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเทคนิคจิตวิทยาและการสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *สลายความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ*. เข้าถึงได้จาก https://www.visalo.org/article/P_karnKlaiKlear.htm
- พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก, หน้า 1-21.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 32) พ.ศ. 2563. (2563, 8 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนที่ 71 ก, หน้า 1-3.
- พระอธิพันธ์ อภิภูณโณ (จันทร์ปรีชายุทธ), พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และพระมหาดวงเด่น รุติญาโณ. (2560). ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธกับระบบ เจ้าโคตร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 5(ฉบับพิเศษ), 227-237.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศาลจังหวัดขอนแก่น. (2564). เอกสารประกอบการประชุมผู้ประนีประนอมศาลจังหวัดขอนแก่น.

ขอนแก่น: ศาลจังหวัดขอนแก่น.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2556). *ความเป็นมาและความสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลในคู่มือศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: สำนักกระจับข้อพิพาท.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2559). *คู่มือการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมงานตุลาการ.

สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2563). *แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2561-2564*. เข้าถึงได้จาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/8255>

